

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 9 (Aralık/December 2022), s. 41-52.

Geliş Tarihi-Received: 10.10.2022

Kabul Tarihi-Accepted: 16.12.2022

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1186790

Türkçe Öğretmenlerinin Ders Kitaplarına Bağlılıklarının Belirlenmesi

Determination of Turkish Teachers' Commitment to Textbooks

Mustafa KÖROĞLU*

Ahmet BALCI**

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarının belirlenmesi ve salgın döneminde sürdürülen Türkçe derslerinde ders kitabı kullanımının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Araştırmada, araştırma modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Hatay ilinde resmi okullarda görev yapan 194 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada Öztürk ve Çerçi (2019) tarafından geliştirilen "Türkçe Öğretmenlerinin Ders Kitaplarına Bağlılıkları" ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen 7 maddeden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verilerini analiz etmek için betimsel istatistik analizleri, Kruskal Wallis ve Mann Withney U Testi kullanılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin ölçekten aldıkları toplam puan ortalamasının 66.48 ± 8.28 olduğu ve çalışmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin yarısından fazlasının Türkçe ders kitaplarına bağlı kaldıkları söylenebilir. Öğretmenlerin ölçek alt boyut ortalamalarının sırasıyla sınırlılıklar (22.74 ± 3.31), etkinlikler (19.27 ± 3.45), zorunluluklar/kolaylıklar (13.18 ± 2.81) ve öğretmen yeterlilikleri (7.58 ± 2.09) şeklinde belirlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarına ilişkin toplam puanının yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve hizmet yılına göre anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Öğretmenlerin yarısından fazlası ($n=111, \%57.2$) ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine uygun hazırlanmadığı görüşüne sahiptir. Aynı zamanda ders kitaplarının uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırma durumuna $\%38.7$ 'si kısmen şeklinde görüş bildirirken, $\%31.4$ 'ü kolaylaştırmadığını ifade etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabına bağlılık, Türkçe öğretmeni, ders kitabı, uzaktan eğitim.

Abstract

The aim of this research is to determine the commitment of Turkish teachers to textbooks and to evaluate the use of textbooks in Turkish lessons during the epidemic period in line with the opinions of teachers. In the research, the relational survey model, one of the research models, was used. The sample of the study consists of 194 Turkish teachers working in public schools in the province of Hatay. In the research, the "Turkish Teachers' Dependence on Textbooks Scale" scale developed by Öztürk and Çerçi (2019) and a semi-structured interview form consisting of 7 items developed by the researcher were used. Descriptive statistical analyses,

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Hatay/Türkiye, e-posta: koroglumustafa_z@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4701-8120.

** Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Hatay/Türkiye, e-posta: abalcı@mku.edu.tr, ORCID:0000-0002-7424-592X.

Kruskal Wallis and Mann Withney U Test were used to analyze the data of the research. It can be said that the total mean score of Turkish teachers from the scale is 66.48 ± 8.28 and more than half of the Turkish teachers participating in the study adhere to Turkish textbooks. The scale sub-dimension averages of the teachers were determined as limitations (22.74 ± 3.31), activities (19.27 ± 3.45), obligations/conveniences (13.18 ± 2.81) and teacher competencies (7.58 ± 2.09), respectively. It was found that the total score of Turkish teachers regarding their commitment to textbooks did not differ significantly according to age, gender, education level and years of service. More than half of the teachers ($n=111$, 57.2%) have the opinion that the textbooks are not prepared in accordance with the distance education system. At the same time, 38.7% of them stated that they partially facilitated the distance education process of the textbooks, while 31.4% stated that they did not facilitate it.

Keywords: Dependence on coursebook, Turkish teacher, coursebook, distance education.

Giriş

Ders kitabı, öğretmen ve öğrencinin standart bir bilgi kaynağı, öğrenme-öğretme için bir kullanılan bir araçtır. Öğretmenlerin etkili bir ders işleme ortamı oluştururken yararlanabilecekleri birçok kaynaktan en önemlisidir. Ders kitabı, öğretmenlere rehberlik ve yönlendirme çerçevesi sunar. Ders kitapları, doğası gereği öğrencilerin görebilmeleri, duyabilmeleri, öğrendikleri bilginin hafızalarında kalması ve gelişimlerinin artması için çok önemli bir yere sahiptir. Ders kitabı, bir konunun resmi çalışması için standart bir bilgi kaynağı ve öğretme ve öğrenme için bir araç olarak kullanılan bir kitaptır (Graves, 2000, s. 175). Öğretmenlerin etkili bir ders oluştururken yararlanabilecekleri birçok kaynaktan biri olarak görülmelidir ve bir rehberlik ve yönlendirme çerçevesi sunabilir.

Ders kitabı çoğu ana dil öğretim programının önemli bileşenlerinden biridir (Skowronski, 2000; Hinchman, 2002). Öğretme ve öğrenme sürecindeki ders kitapları, öğrenciler tarafından alınan ana dil girdisi veya öğrencilerin dil pratiği yapmaları için medya işlevi görebilir (Tomlinson, 1998). Tomlinson (1998) ve Cunningsworth (1995) ders kitabının dil öğretimindeki rolünü şu şekilde özetlemektedirler: Ders kitapları, sunum materyali, öğrenenlerin uygulamaları ve iletişimsel etkileşimler için etkinlik kaynakları, dil bilgisi, kelime öğretimi, telaffuz çalışmaları konularında öğrenenler için referans ve sınıf içi etkinlikler konusunda öğretmene fikir veren kaynaklardır.

Uygulamada ders kitabı kullanımının hem öğretmenlere hem de öğrencilere fayda sağladığı bilinmektedir (Hutchinson ve Torres, 1994). Öğretmenler için ders kitabı derslere yön vermede, tartışmalara rehberlik etmede ve ödev vermede kolaylık sağlamaktadır. Öğrenciler açısından ders kitabı, hem sınıf içinde hem de dışında öğrenmelerini organize etmelerine, kendi başlarına çalışmalarına, ödev yapmalarına ve sınava hazırlanmalarına yardımcı olan bir rehberdir.

Bütün öğretmenler, öğrenciler ve öğretim durumu için ideal bir ders kitabı yoktur. Ayrıca öğretmenlerin hazır ders kitaplarını kullanmalarına yönelik tepkileri de çok çeşitlidir. Günümüzde birçok öğretmen ders kitaplarını kullanmak zorunda kalmakta ve ders kitaplarında yer alan metinler ve etkinliklere bağlı ders işlemektedir. Derste öğretilecek bilginin en kolay ve en kısa yoldan öğrenciye kazandırılması, öğrencinin de öğrendiklerini uygulayarak yeni bilgilere ve araştırmalara doğru harekete geçmesini isteyen öğretmen bu konuda en öncelikli yardımı ders kitabından almaktadır (Yalçın, 1994). Özbay'a (2003) göre Türkçe öğretmenlerinin ders işleme sürecinde faydalandıkları en öncelikli kaynak ders kitaplarıdır (%94,44). Ders kitaplarının kullanımında ve değiştirilmesinde önemli etkiye sahip olanlar sadece öğretmenler değildir; öğrencilerin ders kitaplarına tepkileri de dikkate alınmalıdır. Öğrenciler için ders kitabı, dil ile kurdukları en önemli iletişim kaynaklarından biridir. Öğrenimlerini organize etmelerine yardımcı olan bir çerçeve veya kılavuzdur.

Ders Kitaplarını Kullanmanın Avantajları ve Dezavantajları

Ders kitaplarının öğretimde kullanılmasının, nasıl kullanıldığına ve kullanım bağlamlarının ne olduğuna bağlı olarak hem avantajları hem de dezavantajları vardır. Bir öğretmenin ders kitabında avantaj olarak değerlendirdiğini başka bir öğretmen dezavantaj olarak görebilir (Graves, 2000, s. 175).

Aşağıdaki liste, ders kitabı kullanmanın en sık belirtilen avantajlarını içermektedir (Graves 2000, s. 175; Baştürkmen 2010, s. 149):

- *Ders için bir müfredat sağlar çünkü müfredatın yazarları neyin hangi sırayla ve nasıl öğrenileceğine karar vermişlerdir.*
- *Bir dizi görsel, etkinlik, okuma vb. sağlar ve böylece öğretmene bu tür materyalleri bulma veya geliştirme konusunda zaman kazandırır.*
- *Öğretmenlere, öğrencilerin öğrenmelerini değerlendirmek için bir temel sağlar. Bazı ders kitapları testler veya değerlendirme araçları içerir.*
- *Destekleyici materyalleri (öğretmen kılavuzu, cd, çalışma sayfaları ve video) içerebilir.*
- *Tüm öğretmenler aynı ders kitabını kullanıyorsa, belirli bir düzeyde ve bir program içinde tutarlılık sağlar. Öğretmenlerin bir sıra izlemesini ve düzeyler arasında tutarlılıklarını sağlar.*

Ders kitaplarının ayrıca öğretmen ve öğrencilerin dersten memnuniyetsizliğine yol açabilecek sınırlamaları vardır. Aşağıdaki liste, yalnızca hazır ders kitaplarının kullanılmasının en sık belirtilen dezavantajlarını içermektedir (Graves, 2000, s. 175; Baştürkmen 2010, s. 149):

- *İçerik veya örnekler ders işlenen gruba uygun olabilir veya uygun olmayabilir. Ders kitapları genellikle küresel pazarlar için yazıldığından ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını yansıtmadığından öğrencilerin ihtiyaçlarını yansıtmayabilir.*
- *Metinler, diyaloglar ve içeriğin diğer yönleri, öğretim noktalarını birleştirmek için özel olarak yazıldığından ve genellikle gerçek dil kullanımını temsil etmediğinden, özgün olmayan bir dil içerebilirler.*
- *İçerik doğru seviyede olmayabilir.*
- *Doğru etkinlikler karışımı olmayabilir (çok fazla X, çok az Y), dilin bir veya daha fazla yönüne çok fazla odaklanılmış olabilir ve diğerlerine yeterince odaklanılmamış olabilir veya öğretmenlerin istediği her şeyi içermeyebilir.*
- *Etkinliklerin sırası, konuyla ilgili gerçek ihtiyaçlara uygun değildir.*
- *Etkinlikler, okumalar, görseller vb. sıkıcı olabilir.*
- *Ders kitabını veya bazı bölümlerini tamamlamak için verilen süre gerçekçi olmayabilir.*
- *Ders kitabı öğrencilerin arka plan bilgilerini dikkate almaz.*

Graves (2000, s. 176), ders kitaplarını seçerken zorlukları en aza indirmek için öğretmenlerin: Ders kitabını öğrenciler için bir kaynak olarak kullanmalarını ancak tek kaynak olarak kullanmamalarını, ders kitaplarında yer alan metinleri değiştirmede, ekleme-çıkarma yapmada, geliştirmede öğretmenlerin özgür olmaları gerektiğini dile getirmiştir.

Türkçe Ders Kitapları ve Öğretmenlerin Ders Kitaplarına Bağlılıkları

Türkçe dersinin beceri temelli bir ders olması dolayısıyla Türkçe öğretimi anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Türkçe öğretim programında ise bu becerilere ait kazanımlar yer almaktadır. Türkçe eğitimi için kullanılan ders kitapları da

öğretim programlarının kitap haline getirilmiş şekli olduğu için programda yer alan kazanımların uygulanmasını sağlar.

Millî Eğitim Bakanlığına göre Türkçe ders kitaplarına alınacak olan metinlerin birtakım özellikleri taşıması gerekmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 19). Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Dersin amaç ve kazanımlarına uygun olmalı
- Öğrencilerin yaş ve sınıf seviyelerine uygun olmalı
- İkincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalı
- Öğrencilerin düşünce, duygu ve hayal dünyalarını zenginleştirmeli
- Estetik, beceri ve bilgi düzeylerini desteklemeli
- Temalara uygun olmalı
- Metinlerde yer alan kelimeler öğrencilerin dil yaşantılarına uygun olmalıdır.

Diğer alanlarda olduğu gibi Türkçe öğretimi alanında da günümüzde yapılandırmacı yaklaşıma geçilmiştir. Öğrencilerden derse etkin olarak katılmaları, bilgiyi yapılandırmaları ve yorumlamaları istenmektedir. Bu isteklerden dolayı Türkçe ders kitaplarının da etkinlik temelli olması gerekmektedir.

Günümüzde gelişen teknolojiye rağmen eğitim öğretim sisteminde en çok kullanılan materyal ders kitabıdır. Ders kitapları aynı zamanda öğretmenlere rehberlik etmektedir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2011, s. 63). Öğretmenlerin ders kitabına bağlı kalarak ders işleme için ders kitaplarının yeterli düzeyde ve nitelikli olması gerekir. Ayrıca nitelikli olmayan ders kitabına öğretmenin bağlı kalması eğitim ve öğretim açısından sorun oluşturabilir. Bu tür olumsuz durumlarının yaşanmaması için ders kitaplarının incelenmesi, geliştirilmesi ve dönemin eğitim öğretime uygun hale getirilmesi gerekir. Ayrıca, Türkçe öğretmenlerinin derslerinde ders kitabına olan bağlılık durumlarının ortaya çıkarılması ders kitaplarının durumunun daha nitelikli hale getirilmesi açısından önemli bulgulara ulaşılmasını sağlayacaktır.

Uzatan Eğitim ve Ders Kitapları

Covid-19 pandemi döneminde vaka ve ölüm sayılarının artması sonucu hemen hemen bütün dünya ülkelerinde insanlara yönelik kısıtlama ve önlem alma faaliyetleri olmuştur. İnsanlar arasındaki sosyal teması azaltmak ve virüsün yayılmasını engellemek amacıyla toplu olarak yapılan faaliyetlere ara verilmiştir. Toplu olarak yapılan ve ara verilen faaliyetlerden birisi de eğitim olmuştur. Eğitim sistemi içerisinde yer alan öğretmen, öğrenci ve veliler daha önce hiç karşılaşmadıkları ve hiçbir hazırlık yapmadıkları bu durumun etkisini en aza indirmek için birtakım önlemler almış ve uzaktan eğitim sistemine geçilmiştir.

Koronavirüs salgınıyla birlikte uzaktan eğitim, örgün eğitiminin ana unsurlarından biri haline gelmiştir. Günümüzde teknolojinin hızla gelişmiş olması uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve öğrencilere kolaylıklar sağlasa da bu durumun birçok avantaj ve dezavantajı da beraberinde getirdiği görülmektedir. UNESCO (2021) verilerine göre Dünya Sağlık Örgütü'nün koronavirüsü salgın hastalık görmesiyle birlikte 290 milyondan fazla öğrenci okullarına ara vermek zorunda kalmıştır.

Ülkemizde pandemi nedeniyle ilk olarak 16 Mart 2020 tarihinden itibaren eğitime iki hafta ara verilmiştir. Daha sonra bu süre uzatılarak öğrencilerin uzaktan eğitim ve televizyon kanalları aracılığıyla eğitim hayatlarını devam ettirmeleri kararı verilmiştir. Verilen bu karar sonucunda eğitim-öğretimin bütün kademlerinde uzaktan öğretim

faaliyetlerine başlanmıştır. Bu durum eğitim-öğretimin bütün sınıflarını ve derslerini etkilediği gibi Türkçe derslerini de olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde Türkçe dersleri de uzaktan eğitim yoluyla yapılmıştır.

Eğitim-öğretim sürecinde materyal kullanılması öğrencilerin derse katılımını, öğretmenin ise kazanımları edindirmesini ve ders işleme sürecini etkili bir şekilde yürütmesini etkilemektedir. Uzaktan eğitim sürecine uygun materyal üretilmesi derslerin etkili şekilde yürütülmesini de katkı sağlamaktadır. Pandemi sürecinde yüz yüze devam eden müfredat takip edilmiş ve bu müfredata uygun üretilen ders kitapları uzaktan eğitim sürecinde de kullanılmıştır (Fidan, Sarıaslan ve Yılmaz, 2022). Bu durum da Türkçe ders kitaplarının uzaktan öğretim açısından değerlendirilmesini gerektirmektedir. Çünkü Türkçe ders kitapları, Türkçe öğretmenlerinin Türkçe derslerini yürütmelerinde en temel kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlardan hareketle, uzaktan eğitimin Türkçe dersi öğretim sürecini nasıl etkilediğinin araştırılması, bu dönemde yaşanan sorunların belirlenmesi, olumlu ve olumsuz ders işleme sürecinin ortaya çıkarılması ve uzaktan eğitim sürecinde Türkçe öğretmenlerinin ders kitabı kullanımında yaşadıkları durumların belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmıştır.

Araştırma Problemi

Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılık durumlarını belirlemek amacıyla şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına olan bağlılıkları yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve hizmet yılına göre farklılık göstermekte midir?
- 2- Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine uygun hazırlanma durumu hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 3- Türkçe öğretmenlerinin ders kitabı kullanmanın uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırma durumu ile ilgili görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarını belirlemek amacıyla, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar'a (2010, s. 81) göre ilişkisel tarama modeli "İki ya da daha fazla değişken arasında değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir." Bu yöntem çerçevesinde ortaokullarda görev yapan Türkçe öğretmenlerinin araştırmanın alt boyutlarıyla ilgili görüş ve önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın amacı doğrultusunda çalışma grubu amaçlı örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Creswell'e (2019, s. 266-267) göre araştırma yapanlar, ana olay hakkında bilgi sahibi olmak için bireyleri ve araştırma mekânlarını maksatlı şekilde seçerler. Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarını belirlemek amacıyla seçilen araştırmanın çalışma grubu Hatay ilinde resmi okullarda görev yapan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 194 Türkçe öğretmeninden oluşmuştur. Araştırmaya katılan gönüllü Türkçe öğretmenleri MEB Yayınları Türkçe ders kitaplarını kullanmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan 7 maddeden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu, Öztürk ve Çerçi (2019) tarafından hazırlanan “Türkçe Öğretmenlerinin Ders Kitaplarına Bağlılıkları Ölçeği” ile toplanmıştır. Adı geçen ölçek 21 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar “Sınırlılıklar”, “Zorunluluklar/Kolaylıklar”, “Etkinlikler” ve “Öğretim Yeterlilikleri” şeklinde isimlendirilmiştir. Sınırlılıklar boyutu 8 maddeden (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8), zorunluluklar/kolaylıklar boyutu 4 maddeden (9, 10, 11, 12), etkinlikler boyutu 5 maddeden (13, 14, 15, 16, 17) ve öğretim yeterlilikleri 4 maddeden (18, 19, 20, 21) oluşmaktadır. Ölçek beşli likert tipinde geliştirilmiş ve “1 Kesinlikle katılmıyorum, 5 Kesinlikle katılıyorum” olacak şekilde puanlandırılmıştır. Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin değeri ,959, Bartlett’s Test değeri de %5 anlamlılık düzeyinde ($p<.05$) anlamlı çıkmıştır. Pilot uygulamam yapılmış Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmış ve ölçekte 4 alt boyut belirlenmiştir. Ardından AFA’da ortaya çıkan yapıyı doğrulamak için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır.

DFA’da, yapının uygunluğu için model uygunluk ölçütlerinden RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), GFI (Goodness of Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index), CFI (Comparative Fit Index), NFI (Normed Fit Index) değerleri dikkate alınmıştır. Elde edilen sonuçlara göre modelin uygunluğu için eşik değerin 0,08’in altında olması gereken RMSEA değerinin 0,065 olduğu görülmektedir. Ayrıca modelin uygunluğu için 0,90 ve üzerinde olması gereken GFI değerinin 0,88, AGFI değerinin 0,845, CFI değerinin 0,953, NFI değerinin 0,913 olduğu görülmüştür. Böylelikle geliştirilen 4 faktörlü ölçüm modelinin yapı geçerliliğinin doğrulandığı söylenebilir.

Araştırmada kullanılan, 7 maddeden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu beş alan uzmanı tarafından kontrol edilmiş, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra forma son hali verilmiştir. Çalışmaya başlamadan önce İl Milli Eğitim Müdürlüğünden (14.04.2021 tarih ve E-32889839-605.01-24182810 sayılı karar) ve Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (03.05.2021 tarih ve 10 sayılı karar) gerekli izinler alınmıştır. Salgın dolayısıyla veriler elektronik ortamda Google formlar aracılığıyla toplanmıştır.

Verilerin analizinde Türkçe öğretmenlerinin ders kitabına bağlılıklarıyla ilgili görüşleri, değişkenler dikkate alınmadan frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ile yorumlanmıştır. Görüşlerin değişkenler dikkate alınarak yorumlanmasında Homojenlik Testi (Levene) uygulanmıştır.

Tablo 1. Levene Testi Sonuçları

Değişkenler	F	Anlamlılık	Kullanılan Test
Yaş	.784	.000	Kruskal Wallis
Cinsiyet	.636	.000	Mann Withney U
Eğitim Düzeyi	.367	.000	Kruskal Wallis
Hizmet Yılı	.825	.000	Kruskal Wallis

Levene testi sonuçları dikkate alınarak, cinsiyet değişkeniyle yapılan Mann Withney U (MWU); yaş, eğitim durumu ve hizmet yılı değişkenleriyle yapılan Kruskal Wallis (KWH) testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Bulgular

Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarının incelenmesi sonucunda çalışma ilgili şu sonuçlara ulaşmıştır:

Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine ilişkin sayısal sonuçlar Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. Katılımcı Bilgileri

Özellikler	n	(%)
Yaş		
21-30	71	36.6
31-39	98	50.5
40 ve üzeri	25	12.9
Cinsiyet		
Kadın	100	51.5
Erkek	94	48.5
Eğitim Düzeyi		
Lisans	172	88.7
Yüksek Lisans	22	11.3
Hizmet Yılı		
5 yıl ve daha az	75	38.7
6-10 yıl	55	28.4
11-15 yıl	38	19
16-20 yıl	13	6.7
21-25 yıl	8	4.1
26 yıl ve üzeri	5	2.6

Çalışma grubundaki öğretmenlerin yarısından fazlası (n=98,%50.5) 31-39 yaş aralığında olup, %51.5’i kadınlardan oluşmaktadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun lisans düzeyinde eğitim derecesine sahip olduğu (n=172, %51.5) ve %38.7’sinin 5 yıl ve daha az süredir çalıştığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ders kitaplarına bağlılıklarına ilişkin aldıkları toplam puan düzeyleri Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2. Türkçe Öğretmenlerinin Ders Kitaplarına Bağlılıkları Ölçeği Puan Ortalamaları

TÖDKBÖ Alt Boyutlar	Ort±SD (min-max)
Faktör 1 (Sınırlılıklar)	22.74±3.31 (17-36)
Faktör 2 (Zorunluluklar/Kolaylıklar)	13.18±2.81 (7-19)
Faktör 3 (Etkinlikler)	19.27±3.45 (7-25)
Faktör 4 (Öğretmen Yeterlilikleri)	7.58±2.09 (4-13)
Toplam	66.48±8.28 (33-86)

Tablo 2’ye bakıldığında Türkçe öğretmenlerinin ölçekten aldıkları toplam puan ortalamasının 66.48±8.28 olduğu ve çalışmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin yarısından fazlasının Türkçe ders kitaplarına bağlı kaldıkları söylenebilir. Öğretmenlerin ölçek alt boyut ortalamalarının sırasıyla sınırlılıklar (22.74±3.31), etkinlikler (19.27±3.45), zorunluluklar/kolaylıklar (13.18±2.81) ve öğretmen yeterlilikleri (7.58±2.09) şeklinde belirlenmiştir. Ders kitaplarının öğretmenler ve öğrenciler açısından avantajlarını veya dezavantajlarını içeren sınırlılıklar alt boyut puanının en yüksek olduğu ve öğretmenlerin etkinlik veya ders planı hazırlamadaki yeterliliklerini içeren öğretmen yeterlilikleri alt boyut puan ortalamasının en düşük olduğu bulunmuştur. (Tablo 2).

Katılımcıların ders kitaplarına bağlılıklarına ilişkin aldıkları toplam puanlarının tanıtıcı özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini Tablo 3’de gösterilmiştir:

Tablo 3. Katılımcı Bilgilerine Göre Ölçek Puan Ortalamasının Dağılımı (n=194)

Özellikler	Ort±SD	p	U/ X ²
Yaş			
21-30	65.76±9.72	0.906	0.198
31-39	66.99±7.07		
40 ve üzeri	66.52±8.43		
Cinsiyet			
Kadın	67.23±9.72	0.062	1.865
Erkek	65.68±6.37		
Eğitim Düzeyi			
Lisans	66.22±8.31	0.110	1.597
Yüksek Lisans	68.50±7.99		
Hizmet Yılı			
5 yıl ve daha az	66.04±9.74	0.246	6.680
6-10 yıl	67.33±8.16		
11-15 yıl	67.33±5.36		
16-20 yıl	61.15±8.60		
21-25 yıl	66.75±4.97		
26 yıl ve üzeri	68.40±1.94		

Yapılan non-parametrik test (Mann-Whitney U test, Kruskal Wallis H test) analizleri sonucunda Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarına ilişkin toplam puanının yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve hizmet yılına göre anlamlı bir fark göstermediği belirlenmiştir. Ders kitaplarının kullanılması ya da bağlı kalma durumundaki farklılıkların en aza indirilmesi, öğretim sürecinin daha nitelikli duruma getirilmesi bakımından önemlidir (p>0.05) (Tablo 3).

Türkçe öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde ders kitaplarının kullanımına ilişkin sayısal sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir:

Tablo 4. Türkçe Öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde ders kitaplarının kullanımına ilişkin görüşleri

Görüşler	n	(%)
Ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine uygun hazırlanma durumu		
Uygun değil	111	57.2
Kısmen uygun	63	32.5
Uygun	20	10.3
Ders kitabı kullanmanın uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırma durumu		
Kolaylaştırmadı	61	31.4
Kısmen	75	38.7
Kolaylaştırdı	58	29.9

Öğretmenlerin yarısından fazlası (n=111,%57.2) ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine uygun hazırlanmadığını görüşüne sahiptir. Ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine uygun hazırlanma durumu ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Ö8. "Hayır, uygun değil. Etkinlikler yüz yüze yapılacak türden, bu da bizi uzaktan eğitim siteminde yoruyor."

Ö11. "Bence ders kitaplarımız yüz yüze eğitim sistemine göre hazırlanmış. Eğer uzaktan öğretim yoluyla hazırlansaydı etkileşimli metinler yer alabilirdi ders kitabında."

Ö45. “Uzaktan eğitim için yetersiz olduğunu düşünüyorum. Ek kaynak ve etkinliklerle zenginleştirmeden öğrencilere tam anlamıyla ulaşamıyoruz.”

Ö65. “Etkinlikler sınıfta öğretmen rehberliğinde yapılacak şekilde hazırlanmış. Kitaplarda internette yararlanılacak siteler dipnot olarak belirtilmemiş.”

Ö28. “Genel olarak uzaktan eğitim sistemine uygun diyemeyiz ama bazı etkinlikler uzaktan eğitim sürecinde de kullanılabilir nitelikteydi.”

Aynı zamanda ders kitaplarının uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırma durumuna %38,7’si kısmen şeklinde görüş bildirirken, %31,4’ü kolaylaştırmadığını ifade etmiştir (Tablo 4). Ders kitabı kullanmanın uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırıp kolaylaştırmadığı hususunda öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Ö1. “Tek başına olmasa da materyallerle desteklenirse ders kitabındaki etkinlikleri sunum haline getirme, etkinliklerle ilgili videolar izletme vb. evet kolaylaştırıcı etkisi vardır.”

Ö18. “Ders kitabı uzaktan eğitim için yetersiz kaldığından süreci çok da kolaylaştırdığı söylenemez. Bundandır ki daha interaktif yöntemlerle dersi planlamak zorundayız.”

Ö83. “Kısmen kolaylaştırıyor fakat başka kaynaklardan da yararlanmak gerekiyor.”

Ö21. “Uzaktan eğitimde ders kitaplarımızın fonksiyonunun pek de fazla olmadığını, dijital unsurların daha önemli olduğunu düşünüyorum.”

Ö15. “Neredeyse ders kitabını kullanmıyorum çünkü işimi zorlaştırıyor.”

Sonuç ve Tartışma

Ders kitapları, öğretmenlerin ve öğrencilerin öğrenme faaliyetinde yararlanabilecekleri en önemli materyallerden birisidir. Sınıf içi uygulamalarda ders kitabı kullanımının hem öğretmen hem de öğrencilere fayda sağladığı bilinmektedir. Korona virüs salgını sebebiyle tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de uzaktan eğitime geçilmiştir. Günümüz teknoloji çağında uzaktan eğitim sürecinin öğretmen ve öğrencilere avantajı olduğu gibi dezavantajı da olmuştur. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin ders kitabı kullanmalarında yaşadıkları sorunların belirlenmesi önem arz etmektedir. Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarının belirlenmesi amaçlayan bu çalışmanın bulguları güncel literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Araştırmamıza katılan Türkçe öğretmenlerinin ölçekten aldıkları toplam puan ortalamasının 66.48 ± 8.28 olduğu ve çalışmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin yarısından fazlasının Türkçe ders kitaplarına bağlı kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Fidan vd. (2022) uzaktan öğretim süreçlerinde kullanılan Türkçe dersi materyallerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi başlıklı çalışmalarında Türkçe öğretmenlerinin uzaktan öğretim sürecinde en çok Türkçe ders kitabını kullandıkları sonucunu elde etmişleridir. Benzer şekilde Özbay (2013) araştırmasında Türkçe öğretmenlerinin tamamına yakınının derslerinde öncelikle ders kitabından faydalandıklarını tespit etmiştir. Bilginin en kısa yoldan öğrenciye kazandırılması konusunda öğretmen en büyük desteği ders kitaplarından almaktadır (Yalçın, 1994). Çünkü ders kitapları tüm dünyada en geniş kullanıma sahip olan basılı materyallerdir (Güneş, 20002). Araştırma sonuçları bu açıdan ele alındığında Türkçe ders kitaplarının normal eğitim döneminde olduğu gibi uzaktan eğitim döneminde de en çok kullanılan materyal olduğu görülmektedir. Ayrıca, Türkçe ders kitaplarının PDF (Portable Document Format; Taşınabilir Belge Biçimi)

biçiminin öğretmenler tarafından uzaktan eğitim sürecinde kullanılmasının ders işleme sürecine katkı sağladığı söylenebilir. Ders kitaplarının uzaktan eğitim sürecine uyumlu olması (etkileşimli olması) ders işleme sürecine ve öğretmene kolaylıklar sağlayabilir. Karagöl (2021) yaptığı çalışmada uzaktan eğitim döneminde öğretmenler tarafından kullanılan en temel materyal olan ders kitaplarının etkileşimli olması gerektiğini ifade etmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre Türkçe öğretmenlerinin yarısından fazlası ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine uygun olmadığı görüşüne sahiptir. Alanyazında yapılan çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir. Kolcu ve Balcı (2021), öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde yazma ve dil bilgisi öğretiminde çok zorlandıklarını ve Türkçe ders kitaplarının uzaktan eğitime uygun olmadığını dile getirmiştir. Günaydın'ın (2021) Türkçe öğretmenlerinin uzaktan eğitimde yazma becerisinin geliştirilmesine ilişkin yaptığı çalışma sonuçları da öğretim programının ve ders kitaplarının çevrim içi kullanıma uygun olmadığı şeklindedir. Benzer şekilde Bayburtlu'da (2020) yaptığı çalışmada Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarını uzaktan eğitim sistemine göre yeniden düzenlenmesini istediği sonucuna ulaşmıştır. Bu durum uzaktan eğitim sürecinde kullanılan ders kitaplarına yönelik öğretmenlerde olumsuz bir görüş olduğunun göstergesidir. Uzaktan eğitim sürecinin internet yoluyla yapılması bu duruma uygun ders kitabı yazılması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuçlara göre, Türkçe derslerinde uzaktan eğitim sürecinde kullanılacak ders kitaplarının gelişmiş içeriğe sahip olması, teknoloji ile uyumlu olması ve aynı zamanda Türkçe ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine entegre olması ve ders kitaplarındaki etkinliklerin de uzaktan eğitim sisteminde ödev vermeye, yapılan ödevleri kontrol etmeye olanak sağlaması gerektiği söylenebilir.

Aynı zamanda çalışmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarının uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırma durumuyla ilgili öğretmenlerin çoğunluğu kısmen kolaylaştırdığını ya da kolaylaştırmadığını ifade etmiştir. Bayburtlu'nun (2020) yaptığı çalışmanın sonuçları da Türkçe ders kitaplarının EBA eğitim ağıyla etkileşimli olmasının ve ders kitabı içeriğinin dijital içerikler bağlamında düzenlenmesinin öğretmenlerin ders kitabını kullanmasını kolaylaştıracağı yönündedir. Fidan vd. (2022) uzaktan öğretim süreçlerinde kullanılan Türkçe dersi materyallerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi başlıklı çalışmalarında da araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin çoğunun uzaktan öğretim sürecinde kullanılan materyalleri akademik gelişim açısından olumlu niteledikleri sonucuna ulaşmıştır. Sonuç olarak yapılan çalışmada Türkçe ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine uygunluğu açısından eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı Türkçe ders kitapları olası bir uzaktan eğitim durumuna karşı yeniden düzenlenmelidir.

Araştırmanın sonuçlarına bütüncül olarak bakıldığında, pandemi nedeniyle uzaktan eğitime geçilmesinin eğitim sürecini olumsuz etkilediği ve bu sürecin Türkçe öğretmenleri tarafından olumsuz ve verimsiz olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri ders kitaplarının uzaktan eğitim sistemine uygun olmaması nedeniyle derslerde verimliliğin düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumlardan da anlaşılacağı üzere öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde derslerini daha verimli hale getirebilmeleri için ders kitapları ve öğretim programı gözden geçirilmeli ve alternatif çözümler üretilmelidir. Öğrenci, öğretmen ve ebeveynler için uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirilecek eğitim-öğretim faaliyetleri hakkında yardımcı kaynaklar tasarlanmalıdır. Uzaktan eğitim sürecinde Türkçe öğretmenlerinin dört temel dil becerilerini uygun şekilde geliştirmede zorlandıkları

görülmüştür. Bundan dolayı dört temel dil becerisini geliştirmeye yönelik farklı etkinlikler yapılabilir.

Kaynakça

- Basturkmen, H. (2010). *Developing Courses in English for Specific Purposes*. New York: Paglave Macmillan.
- Bayburtlu, Y. S. (2020). Covid-19 Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmen Görüşlerine Göre Türkçe Eğitimi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 131-151.
- Cresswell, W. (2019). *Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi*. İstanbul: Edam Yayınları.
- Cuningsworth, A. (1995). *Evaluation and Research Design: Choosing Materials*. London: Heinemann Education Books Ltd.
- Fidan, M., Sariaslan, E. & Yılmaz, A. (2022). Uzaktan Öğretim Süreçlerinde Kullanılan Türkçe Dersi Materyallerine Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 350-368.
- Graves, K. (2000). *Designing Language Course, A Guide for Teachers*. Boston. Heinle. Cengage Learning.
- Günaydın, Y. 2021. Türkçe Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitimde Yazma Becerisinin Geliştirilmesine İlişkin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute*, 71, 703- 724.
- Güneş, F. (2002). *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ankara: Ocak Yay.
- Hinchman, K. A. (2002). How Teachers Use the Textbook: Lessons from Three Secondary School Slassrooms. *English Language Teaching Journal*. 48 (2), 304-315.
- Hutchinson, T. and Torres, E. (1994). The textbook as agent of change. *English Language Teaching Journal*. 48 (2), p. 315-328.
- Karagöl, E. (2021). Uzaktan Eğitim Sürecinde İkinci/Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarına Yönelik Öğretici Görüşleri. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 6(2), 121-159.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi (21. baskı)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kolcu, S. , & Balcı, A. (2021). Salgın Döneminde Uzaktan Türkçe Öğretimi: Öğretmen Görüşleri Kapsamında Bir Değerlendirme. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (Özel sayı 1), 55-65.
- MEB. (2018). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Özbay, M. (2003). Türkçe Öğretiminde Hedef-Araç İlişkisinin Ders Kitabı Örneğinde Değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 59.
- Öztürk, A. T. ve Çerçi, A. (2019). Türkçe Öğretmenlerinin Ders Kitaplarına Bağlılıkları Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 876-897.
- Skowronski, K. (2000). Textbooks use and Classroom Practices: A Close Look at one Classroom. *English Language Teaching Journal*. 2 (2), p 546-575.

- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2011). *Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi*. L. Küçükahmet, (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* (3. baskı) içinde (s. 34). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tomlinson, B. (1998). *Materials Development in Language Teaching*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- UNESCO, <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>. [Erişim tarihi: 01.10.2022].
- Yalçın, S. (1994). *Metinden Öğrenme İlkelerine Göre Hazırlanan Ders Kitabının Öğrenci Erişimine Etkisi*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.